

Joseph Luns, Ik herinner mij...

Source: LUNS, Joseph. Ik herinner mij., Vrijmoedige herinneringen van Mr. J.M.A.H. Luns zoals verteld aan Michel van der Plas. Leiden: A.W. Sijthoff, 1971.

Copyright: (c) A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij N.V., 1971

URL: http://www.cvce.eu/obj/joseph_luns_ik_herinner_mij-nl-d3d9ce0a-bc32-4d76-8405-f278eb38e49f.html

Publication date: 04/09/2012

Joseph Luns, *Ik herinner mij...*

[...]

Het was een vrijdag, toen in Parijs; februari 1961. Wij zaten rond een grote ronde tafel in de Salle de l'Horloge op de Quai d'Orsay. Een historische zaal, waar ook het verdrag van Locarno is getekend. Er staat in die zaal (van dat gebouw uit de late jaren van het Tweede Keizerrijk, met een aanvechtbare stijl maar wel zeer veel goud) een grote klok, gedragen door een vrouw. Vandaar die naam. De Gaulle zat ongeveer recht tegenover Adenauer. Ik was met premier De Quay in een zekere gespannenheid gearriveerd en wel omdat de dag ervoor De Gaulle en Adenauer een voorbespreking hadden gevoerd waarbij zij een gezamenlijk communiqué hadden opgesteld waarmee wij de volgende dag zouden worden geconfronteerd. Wij hadden dat de avond tevoren al in handen kunnen krijgen en de heer De Quay en ik waren het er al meteen over eens geworden dat wij het niet konden aanvaarden.

Die morgen sprak eerst De Gaulle. Op een wijze die door sommigen achteraf met indrukwekkend is omschreven, en die in elk geval tot gevolg had dat achtereenvolgens de premiers Fanfani, Eyskens, Werner en Adenauer met allerlei gradaties van instemming hun accoord gaven. En toen kwam die kink in de kabel.

De minister-president De Quay en ik waren bij onderlinge afspraak overeen gekomen dat na een inleiding zijnerzijds ik als zegsman zou optreden voor de Nederlandse delegatie. Welnu, nadat De Gaulle zijn conceptie ontvouwd had van een Europa der staten maar dan zonder Engeland, en de Italiaanse minister-president Fanfani, de Belgische en Luxemburgse premiers Eyskens en Werner en bondskanselier Adenauer hun instemming met De Gaulle's plan hadden betuigd, werd mij het woord gegeven. Ik verklaarde dat Nederland én het concept van 'L'Europe des patries' afwees én een politieke eenheid zonder Engeland. Ik was nog niet uitgesproken of ik bemerkte dat ik mij daarmee de boosheid van Adenauer op de hals had gehaald (die mij ons nee-woord van die dag nooit meer vergeven heeft). Het paste in Adenauers filosofie dat de Bondsrepubliek hecht moest worden ondergebracht in een alliantie met Frankrijk en dat daardoor de Duitse zelfvernietigingsdrang of het altijd weer opduikende nationalisme definitief onmogelijk zou worden gemaakt. En dit zou dan de bekroning zijn van de vriendschap met Frankrijk. Hij werd daarna zelfs grof: 'So, eine Dummheit, dieser Quatsch, die dieser Herr hervorbringt...' En: 'Es ist unerhört dass so ein junger Mann wie dieser Luns mir zu widersprechen wagt. Ich hatte nicht denken können dass ich, der ich mich derangiert habe um nach Paris zu fahren und mit dem grossen europäischen Staatsmann De Gaulle ein Abkommen zu machen, es erleben müsste dass die Niederlande sich mehr als fünf Minuten widersetzen würden. Dieser Herr Luns . . .'

Het was pijnlijk, doch het deed mij gevoelsmatig niets. Ik heb, wat dit betreft, een pré in het politieke leven. Ik word bij dit soort uitvallen wel scherp, maar ik heb geen complexen; ik ben er immuun voor; ik zal nooit denken of zeggen: wat naar nu toch, dat ik nu zo werd behandeld en dat nog wel voor het forum van al die verzamelde staatslieden. Ook deze keer niet, integendeel. Toen hij klaar was met zijn tirade, antwoordde ik Adenauer persoonlijk op de meest suave toon: 'Monsieur le Chancelier, je n'ai pas à vous réitérer, à vous répéter le grand respect que le peuple des Pays Bas et le gouvernement des Pays Bas ont pour votre haute personne, respect qui frise parfois l'adulation et la vénération dont, Monsieur le Chancelier, il y a très récemment vous en avez reçu une preuve concrète (hij had kortgeleden het grootkruis Nederlandse Leeuw gekregen, wat zeker toen iets heel bijzonders was en het trouwens nog altijd is) mais j'en appelle à tous mes collègues ici présents: à Monsieur Brentano, à Monsieur Couve de Murville, à Monsieur Segni, à Monsieur Wigny et à Monsieur Bech que, s'il y a un malentendu, s'il y a un équivoque, d'aucune manière on pourra l'imputer aux Pays Bas. Toujours nous avons ..." en zo ging ik door, in het Frans, en herinnerde aan het uitdragen van de Europese idealen door Nederland.

Ik moet bekennen dat ik mij wel degelijk uiterlijk kan opwinden, maar dat ik dan tevoren koel besluit om dat te doen. Op dat moment besloot ik het te doen.

Er was na afloop van de uiteindelijk mislukte vergadering wel enige beroering in de vergaderzaal. De heer Segni kwam naar mij toe om te zeggen dat hij respect had voor de Nederlandse houding. De heer Wigny had tevoren de zitting laten schorsen, en kwam de Nederlandse delegatie uit naam van de Benelux suggereren

om maar toe te geven. Doch de voorzitter, De Gaulle, bleef volstrekt heer en koel. Tijdens een tête à tête na afloop zei hij mij: 'Monsieur le Ministre, j'estime, j'admire en quelque sorte votre ténacité et la forte personnalité politique que les Pays Bas, d'ailleurs à juste titre, ont su maintenir à travers les siècles. Mais expliquez-moi: pourquoi avez-vous consenti à devenir l'agent du Royaume-Uni?' En Couve de Murville kwam even langs met zijn cynische glimlachje. Maar ja, hij volgde, en dat was tenslotte bekend, 'la voix de son maître', hij was 'le tres grand commis', en wat hij zelf dacht was niet altijd even duidelijk (ik meen weleens te hebben beluisterd dat hij ook zelf ervan overtuigd was dat Engeland geen lid moest worden van de gemeenschap; maar helemaal duidelijk is het nooit geweest, zelfs niet na jaren vriendschap).

Ik heb tijdens de conferentie, doch ook later op die dag, ten overstaan van president De Gaulle uitgesproken dat de aanvaarding van de politieke Unie, zoals die hem voor ogen stond, neer zou komen op een desavouering van de principes van het verdrag van Rome; dat dan de Brusselse Europese commissie teruggebracht zou worden tot een zuiver ambtelijk apparaat dat de bevelen van de ministers vanuit een ander centrum, Parijs, zou moeten opvolgen, en dat dit het einde zou betekenen van iedere integratie. Er zou dan in de toekomst een interstatelijke samenwerking zijn onder leiding van Frankrijk, die naar mijn idee stoelde op een illusie; de illusie dat het de Zes inderdaad wel zou kunnen leiden. De Gaulle wist zelf wel dat dit met Engeland erbij niet mogelijk zou zijn.

[...]

Maar ik wil weer even terugkeren naar die februaridagen van 1961. De Franse pers was, en ik kon dat wel begrijpen, weinig vriendelijk over mij.

Aan de Nederlandse delegatie werd verweten dat een politieke samenwerking van de Zes nu onmogelijk was geworden, en bij de versimpeling van het probleem kon het er op lijken dat ons land weliswaar een hecht Europa met de mond beled, maar weigerde met daden tot stand te brengen. In verschillende bladen week het woord 'onbuigzaam' al voor 'onverdraagzaam' als epitheton voor onze houding; en in het maandelijks informatiebulletin van het 'Comité français pour l'union paneuropéenne' heette Nederland zelfs: 'l'enfant terrible de l'Europe' en werd over Monsieur Luns geschreven 'dat hij een gewoonte had gemaakt van het isolement, ja, dat hij dit leek tot systeem te hebben verheven in de loop van de laatste ontmoetingen der regeringshoofden in Parijs' en dat deze zelfde hardnekkige Nederlandse minister van buitenlandse zaken zich 'tot devies schijnt te hebben verkozen het woord uit Faust: "Ich bin der Geist der stets verneint" Ik heb mij nooit in mijn leven een bepaald devies verkozen; en het opgemelde woord ligt al zeer ver van mijn hart. Ik besloot de gelegenheid te baat te nemen om in de volgende maanden het Nederlandse standpunt duidelijker te maken; nu eens in een redevoering, dan in een artikel. Ik gaf daarin als mijn mening te kennen dat de wijze waarop De Gaulle zijn denkbeelden had gepresenteerd tactisch onjuist was geweest. Het overleg, zei ik, had veel beter moeten worden voorbereid; maar tegelijk sprak ik het geloof uit in een echte integratie in de toekomst: 'ik zie deze toch op den duur tot stand komen.' Ik doelde daarbij op de aaneensluiting van de zes E.E.G.-landen en de zeven van de E.V.A., die ik stellig verwachtte. 'Men begint,' zei ik, 'ook bij de zeven in te zien dat het die kant op moet.'

In een artikel voor *La Revue politique et parlementaire* noemde ik De Gaulle's conceptie van Europa 'wezensvreemd voor Nederland. Zij weerspreekt de Nederlandse geschiedenis, haar tradities en haar belangen. Nederland heeft de "integratie" van de Zes slechts kunnen accepteren, omdat alleen deze Zes landen een Gemeenschap hebben willen vormen met supranationaal karakter. Onze redenering is deze: samenwerking tussen de soevereine regeringen is niet in staat een voldoende verenigd Europa te scheppen om zich als zodanig in de wereld te handhaven; zolang de supranationale samenwerking alleen nog maar door de Zes geaccepteerd is, moeten de Zes hecht aaneen blijven in afwachting van het moment dat de anderen erbij komen. De supranationale samenwerking was dus volgens het Nederlandse standpunt de rechtvaardiging van de vorming door de Zes van een geïntegreerde groep in de boezem van de landen van het vrije Europa. Als de bereidheid om deze supranationale samenwerking te accepteren te danken is aan een natuurlijke solidariteit, zoveel te beter. Maar dat rechtvaardigt in geen deele een uitsluiting van Engeland noch van de andere Europese landen. Zonder supranationale samenwerking heeft een speciale band tussen de Zes niet genoeg aantrekkingskracht voor Nederland'.

[...]